

Окул І. І., аспірант кафедри психології розвитку та соціальних комунікацій ДЗ «Південноукраїнський національний університет ім.

К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор кафедри психології розвитку та соціальних комунікацій ДЗ «Південноукраїнський національний університет ім. К. Д. Ушинського» Массанов А. В.

ДІАГНОСТИКА КРИЗИ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах війни та пандемії COVID-19 вкрай актуальними для психології стають дистанційні методи діагностики, що дозволяють як досліднику, так і респонденту залишатися в безпечному місці та не вдаватися до пересування. Дистанційним методам діагностики притаманні деякі недоліки та обмеження, проте в наявних умовах ми вважаємо за краще враховувати їх та продовжувати дослідження, аніж не досліджувати взагалі.

Тема криз дитячого віку є, на перший погляд, добре дослідженою, вченими накопичено багато теоретичного матеріалу. Проте, як справедливо зазначають дослідники [1], практичного інструментарію для діагностики криз дитячого віку небагато.

У дослідженні криз дитячого віку ми притримуємося:

1) культурно-історичного підходу у психології (Л.С. Виготський, Д. Б. Ельконін та ін.) – відповідно до цього вікова криза є наслідком появи новоутворення – ключової для даного етапу розвитку зміни натуральної (домовленнєвої, мимовільної) психічної функції на культурну (мовленнєву, довільну) чи зміни менш культурної на більшу культурну (що викликано удосконаленням мовлення);

2) концепції нормативної вікової кризи (О. Л. Солдатова, В. Р. Манукян) – відповідно до цього криза, що викликана новоутворенням, є результатом не стресових факторів, а сталого розвитку, а значить, може бути досліджена у

зв'язку із цим розвитком.

Мета нашого майбутнього дослідження – виявити зв'язок динаміки протікання кризи першого року життя із деякими показниками психічного розвитку дитини.

Для цього ми плануємо використати:

- 1) Опитувальник проявів кризи одного року В. Є. Василенко, що спрямований на безпосередню діагностику об'єкта, який нам цікавий; надійність та валідність підтверджена [1];
- 2) Експрес-тест діагностики кризи першого року життя – авторську анкету, що створена нами на основі опитувальника В. Є. Василенко, і також спрямована на діагностику кризи першого року;
- 3) Адаптовану Кентську шкалу дитячого розвитку [2], яку ми модифікували для потреб нашого дослідження і яка дозволяє зробити скринінг розвитку дитини;
- 4) Експрес-методика самооцінки змін – опорна авторська анкета, що дозволяє швидко отримати свідому оцінку змін дитини від респондента.

Всі методики та анкети перенесені у сервіс GoogleForms з використанням його технічних можливостей та розраховані на заповнення батьками дітей від 8 місяців до 1 року 3 місяців чи особами, що їх замінюють.

Тепер декілька слів про втручання, до яких ми вдаємося, та їх причини. Опитувальник проявів кризи одного року В. Є. Василенко дозволяє дослідити вираженість 3 конструктивних та 3 негативних симптомів кризи 1 року, а також отримати загальний показник кризи. Для того, щоб дослідити динаміку кризи 1 року, ми відокремили пункти, що стосувалися поведінки та емоційного стану дитини, від пунктів, що відносяться до нових вмінь та навичок. На основі пунктів про поведінку та емоційний стан ми створили 10 протилежних тверджень про дитину з ціллю запропонувати респондентам оцінити дитину за 11-бальною шкалою, вказавши вираженість одного чи іншого полюсу (протилежних тверджень) помісячно з 6 місяців до актуального віку. Це дає змогу оцінити не просто вираженість якогось симптома за абсолютною шкалою, а побачити

динаміку проявів емоцій та типів поведінки у конкретної дитини із часом. Об'єктом дослідження даної методики є позитивні та негативні зміни у емоційній та поведінковій сфері дитини. Їх потужність та стрімкість буде інтерпретуватися як кризова.

Схожу систему ми застосували у модифікації Кентської шкали дитячого розвитку. Вона містить 5 шкал: пізнання, рух, мова, самообслуговування та соціальна сфера. Модифікація не дає змоги надавати оцінку (норми / не норма) отриманим від респондентів результатам, але надає можливість дослідити зв'язок між вміннями / навичками та кризовими проявами. Для цієї мети ми просимо респондентів вказати, чи вміє дитина виконувати ту чи іншу дію, і якщо так, то вказати, чи робить вона це з допомогою чи самостійно. Також ми просимо позначити на шкалі від 6 місяців до актуального віку, коли дитина навчилася робити те чи інше з допомогою та самостійно.

Експрес-методика самооцінки змін створена з ціллю отримати думку респондентів про те, чи вони бачать стрімкі зміни у власної дитини, і якщо так, то чи вони позитивні або негативні. Це дозволить порівняти такі прямі свідомі твердження із отриманими у інших методиках показниками.

Таким чином, виходячи із складних умов, в яких опинилася наша країна, та цілей нашого дослідження була побудована батарея психодіагностичних методик із допомогою сервісу GoogleForms. Батарея включає 4 методики, 1 з яких є надійною та валідною, 2 – результатом модифікації вже існуючих методик та 1 – авторською розробкою. Всі вони спрямовані на діагностику динаміки кризи першого року життя та розвитку дитини.

Перспективою подальших досліджень ми вбачаємо застосування розробленої батареї діагностичних методик та викладення результатів дослідження.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. Е., Наталенко Я. В. Опросник проявлений кризиса одного года: психометрические характеристики. Мир науки. Педагогика и психология. 2019. №1. URL : <https://mir-nauki.com/PDF/08PSMN119.pdf>

2. Чистович И. А., Рейтер Ж., Шапиро Я. Н. Руководство по оценке развития младенцев до 16 месяцев на основе русифицированной шкалы KID. Санкт-Петербургский Ин-т раннего вмешательства. 2-е изд. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский Ин-т раннего вмешательства, 2000. 64 с.